

УДК 929:930 Казьмирчук Г. Д.

**ШЛЯХ ІСТОРИКА: ДО 75-РІЧЧЯ
ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА Г. Д. КАЗЬМИРЧУКА**

**THE PATH OF THE HISTORIAN: FOR THE 75TH
ANNIVERSARY OF DOCTOR OF HISTORICAL
SCIENCES, PROFESSOR G. D. KAZMIRCHUK**

Довжук І. В.,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри документознавства, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди (Переяслав-Хмельницький, Україна), e-mail: i.v.dovzhuk@ukr.net, OCID: <https://orcid.org/0000-0001-6941-6336>

Dovzhuk I. V.,

Doctor of Historical Sciences, Professor of Document Science Department, Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University (Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine), e-mail: i.v.dovzhuk@ukr.net, OCID: <https://orcid.org/0000-0001-6941-6336>

Професор Григорій Дмитрович Казьмирчук, який є лідером потужної декабристознавчої школи й ім'я якого добре відоме як в Україні, так і далеко за її межами, упродовж багатьох років плідно досліджує проблеми декабристського руху. Підкреслено, що професором Казьмирчуком уперше в декабристознавстві обґрунтовано наукову періодизацію дослідження проблеми; науково доведено існування та визначено критерії декабристознавчих шкіл, зокрема детально досліджена українська школа, створена українська історіографічна школа, визначені її головні завдання та напрями розвитку; сформовано потужний краєзнавчий напрямок досліджень історії декабризму. Завдяки Григорію Дмитровичу було відроджено та отримало подальший розвиток декабристське архівознавство.

Ключові слова: Г. Д. Казьмирчук, декабристи, декабристознавство, декабристознавча школа, краєзнавство, історія декабризму.

Professor Grigory Dmitrievich Kazmirchuk, who is the leader of a powerful Decembrist school and whose name is well known both in Ukraine and far beyond its borders, has been fruitfully investigating the problems of the Decembrist movement for many years. It was emphasized that Professor Kazmirchuk, for the first time in Decembrist studies, justified the scientific periodization of the study of the problem; the existence and criteria of Decembrist studies schools have been scientifically proven, in particular, the Ukrainian school has been studied in detail, the Ukrainian historiography school has been created, its main tasks and development directions have been determined; formed a powerful regional studies trend in the history of the Decembrist. Thanks to Grigory Dmitrievich, Decembrist archival studies were revived and further developed.

Keywords: G. D. Kazmirchuk, Decembrists, Decembrist studies, Decembrist School, local history, the history of Decembrist.

Серед актуальних проблем української історичної науки важливе місце посідає рух декабристів. Сьогодні перед вітчизняними істориками стоїть питання його подальшого дослідження з урахуванням надбання світової та української історіографії.

Упродовж багатьох років плідно досліджує проблеми декабристського руху доктор історичних наук, професор Григорій Дмитрович Казьмирчук, котрий є лідером потужної декабристознавчої школи й ім'я якого добре відоме як в Україні, так і далеко за її межами.

Григорій Дмитрович народився 9 травня 1944 р. у селі Кальник Іллінецького району Вінницької області у багатодітній сім'ї колгоспних трударів. Ймовірно, що історична кальницька земля наклала

свій відбиток на подальшу долю майбутнього науковця. Саме Кальник, овіяний історичними легендами козацько-гетьманської боротьби за незалежність українського народу під проводом Б. Хмельницького на довгі роки прищепив Григорію любов до історії рідної землі.

Після закінчення середньої школи у 1961 р. Г. Казьмирчуку судився славний трудовий шлях. Закінчив професійно-технічне училище, працював столяром, служив у лавах Радянської Армії. У 1969 р. закінчив з відзнакою Красноармійське педагогічне училище і вступив на історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Після закінчення університету, одержавши диплом з відзнакою, у листопаді 1974 р. Григорій Дмитрович вступив до аспірантури на кафедру історії СРСР дожовтневого періоду, де під керівництвом професора Віктора Никифоровича Котова підготував і в 1985 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Перший етап визвольного руху в Росії в дослідженнях істориків Радянської України (1917–1980 рр.)». Це дослідження стало новаторським, оскільки було першою спробою у вітчизняній історіографії систематизувати та узагальнити багаж знань з даної проблематики, накопичений за роки радянської влади. Історіографічні студії про декабристський рух посіли вагоме місце в дисертації [15].

Багато років Г. Д. Казьмирчук працював на кафедрі історії Росії (історії СРСР дожовтневого періоду, історії народів Росії), де обіймав посади асистента, доцента, професора. У 1997 р. захистив докторську дисертацію «Рух декабристів: історіографія проблеми (1917 – середина 1930-х років)». У цьому дослідженні введено до наукового обігу багато нового архівного матеріалу. Дисертація ближче познайомила наукову громадськість з такими дослідниками, як В. Базилевич, Л. Добровольський, О. Гермайзе. Наукова новизна праці полягала в тому, що в ній, відповідно до сучасного рівня розвитку історичної науки, здійснено аналіз становлення і розвитку радянського декабристознавства з 1917 р. і до середини 1930-х рр. Подано нову, в порівнянні з тією, що існувала в радянську добу, оцінку досліджень про рух декабристів, показано їхню залежність від тоталітарної системи, виявлені причини, які негативно впливали на об'єктивне висвітлення проблем декабризму, висловлено застереження від виникнення нових чинників, здатних спричинити одностороннє вивчення декабристського руху. Значну частину наукових праць Григорій Дмитрович залучив до історіографічного аналізу вперше. По суті, через історіографічне переосмислення аналізується науковий спадок, від якого тривалий час дослідники були відлучені. У праці обґрунтовується нова періодизація вивчення руху декабристів, узагальнюються уявлення декабристознавців про формування світогляду «споборників святої волі» [32].

З 2000 р. Г. Д. Казьмирчук обійняв посаду професора кафедри історії народів Росії, а в 2001 р. став завідувачем кафедри історії для гуманітарних

факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Григорієм Дмитровичем були розроблені й викладалися в різні періоди такі дисципліни: «Історіографія історії СРСР», «Історія Росії XIX – початку XX ст.», «Опозиційний рух у Росії в першій половині XIX ст.», «Рух декабристів: вітчизняна історіографія», «Рух декабристів: всесвітня історіографія», «Російська культура XIX ст.», «Історична бібліографія», «Вступ до спеціалізації», «Вступ до університетських студій» та ін. [5, 24; 36; 52].

До кола наукового інтересу Г. Д. Казьмирчука входять проблеми декабристського руху, історіографії історії України та Росії, соціальної історії України XIX ст., бібліографії, календарознавства, шевченкознавства та краєзнавства. Перу дослідника належить понад 560 наукових праць з означеного кола проблем. Учений є ініціатором проведення міжнародних наукових конференцій – «Декабристських читань». Упродовж 1987–2005 рр. – редактор десяти випусків збірників матеріалів і тез, що вийшли в результаті роботи означених конференцій та 5 випусків збірників досліджень і архівних матеріалів «Декабристи в Україні». Також Григорій Дмитрович є членом редакційних колегій ряду фахових історичних видань [37, с. 5]. З-під пера вченого й педагога вийшли розвідки, присвячені соціально-економічному розвитку українських земель у першій чверті XIX ст. [60], суспільному рухові в Російській імперії у XIX ст. [14], студентському рухові в Україні середини 30-х – початку 60-х рр. XIX ст. [16], діяльності Кирило-Мефодіївського товариства [11], здійснені в результаті опрацювання архівних матеріалів і фахових історичних досліджень.

Важливе місце у творчому доробку Г. Д. Казьмирчука посідають праці з історичного краєзнавства. Науковець висвітлив життя і діяльність декабристів на Вінниччині, Житомирщині, Хмельниччині, Кіровоградщині, Сумщині, Миколаївщині, Одещині. Григорій Дмитрович розкриває зв'язок біографій окремих членів таємних товариств з тим чи іншим регіоном України [18; 22; 42; 52].

Зазначимо, що історіографічний напрям наукових інтересів Г. Д. Казьмирчука був і залишається пріоритетним. Виваженість оцінки доробку минулих поколінь дослідників у сфері декабристознавства притаманна вченому протягом усіх років його наукової діяльності, починаючи з першої праці (1977 р.), що була присвячена аналізу висвітлення вченими радянської України організації та здійснення збройного повстання Чернігівського полку. У ній дослідник зробив вдалу спробу на тлі розвитку декабристознавства виокремити внесок у вивчення цієї проблеми В. М. Базилевича, В. В. Міяковського, Д. І. Багалія та ін. [10]. Свій досвід дослідника педагог передавав молоді. Так, у навчальному посібнику для студентів історичного факультету Київського університету, яким викладався спецкурс «Рух декабристів», Григорій Дмитрович помістив узагальнюючий історіографічний нарис. У ньому

він виділив найбільш важливі теми вітчизняного декабристознавства, намагався показати стан їхньої наукової розробки, зосереджуючи увагу на проблемних питаннях, зокрема про джерела становлення ідейних переконань «провісників свободи». Виважений підхід до історіографічних джерел дозволив автору показати особливості ставлення дослідників до визначення факторів формування світогляду декабристів [60].

У наступні роки Г. Д. Казьмирчуком опубліковано низку статей і брошур, де висвітлювався розвиток декабристознавства більш як за шістьдесят років радянської влади. У цих працях уточнені формулювання назв проблем. Так, говорячи про формування світогляду «збірників святої волі», пропонувалося називати їх «майбутніми декабристами», оскільки їхній світогляд формувався ще й до участі у таємних товариствах [13]. Разом з відомим ученим О. О. Рафальським було здійснено спробу комплексного аналізу внеску декабристознавців у вивчення питання перебування декабристів у сибірському засланні [53]. Важливе місце в доробку Григорія Дмитровича посіло висвітлення у вітчизняній історіографії проблеми «декабристи та Т. Г. Шевченко». У розвідках, присвячених останній, проаналізовано праці Д. І. Багалія, П. П. Филиповича, Є. С. Шаблювського, Г. О. Гайдай, Ф. Я. Прийми, Г. Я. Сергієнка та ін. [23; 27].

На початку 1990-х років, коли деякі дослідники відхрестилися від власних праць, підлаштувавши тематику досліджень під політичну кон'юнктуру, Григорій Дмитрович залишився одним з небагатьох в Україні, хто продовжував історіографічні студії в галузі декабристознавства, але вже на нових теоретико-методологічних засадах, позбавлених марксистсько-ленінського підходу.

Г. Д. Казьмирчук першим у вітчизняній історіографії розпочав дослідження декабристознавчих праць, що побачили світ у буремний період 20–30-х рр. XX ст. З розробкою проблеми відбувається еволюція його поглядів. Якщо у перших публікаціях Григорій Дмитрович обстоював думки офіційної радянської історіографії, хоча й запровадив у науковий обіг значну кількість замовчуваних раніше праць, то в наступних – повному підійшов до самої суті декабристознавчих студій 1920–1930-х рр. Аналізуючи різноманітні течії радянського декабристознавства, дослідник запропонував новий погляд на концепцію українського декабризму, відкинув позиціонування по лінії марксистська – немарксистська історіографія. Уже на початку 1990-х рр. Григорій Дмитрович запропонував періодизацію декабристознавства, що не збігалася з прийнятим у радянській науці поділом на три періоди: 1) 1917 – середина 1930-х рр.; 2) друга половина 1930-х – середина 1950-х рр.; 3) від другої половини 1950-х і до 1990-х рр. Учений наполягав розділити третій період на два: друга половина 1950-х – перша половина 1970-х рр. – третій період; з другої половини 1970-х і до 1990-х рр. – четвертий. У 1997 р. Г. Казьмирчук виступив з пропозицією

переглянути існуючу періодизацію вивчення руху декабристів, запропонувавши власний підхід до проблеми. Декабристознавство розподілялося ним на три великі періоди: дореволюційний, радянський і сучасний, у межах яких виділялися етапи й напрямки [31].

У цей час Г. Д. Казьмирчук звертається до проблем, що вимагали фундаментального дослідження: національне питання в програмних документах декабристів, декабристські ідеї в історіографічній спадщині М. П. Драгоманова, декабристи у працях І. Я. Франка тощо [21; 26; 47]. Ще одна важлива проблема декабристського руху – концепція державотворення в програмних документах декабристів і місце у ній України – теж знайшла відображення в науковому доробку історика [57].

Значне місце в наукових дослідженнях Г. Д. Казьмирчука посідають біографічні студії. На особливу увагу заслугоує створена Г. Казьмирчуком і Р. Вавренюком перша вітчизняна наукова біографія декабриста, князя Є. П. Оболенського (1796–1865). У монографії головну увагу звернуто на характеристику поглядів Є. Оболенського щодо розв'язання суспільно-політичних проблем Росії. Дослідникам удалося встановити точну дату народження декабриста – жовтень 1796 р. Вони розглянули різні точки зору на поведінку Є. Оболенського в ролі диктатора повстання, замість князя С. П. Трубецького (1790–1860), який не з'явився. Перебування Є. Оболенського на каторзі й поселенні в Сибіру – найважливіша частина життя і діяльності цієї людини; їй приділено немало сторінок у вказаній праці. Авторам удалося розкрити всю глибину душі Євгена Петровича, який пережив потрясіння від невдачі повстання, але не зламалася і проніс свої найкращі думки і переконання крізь важкі випробування. Для цього використано таке джерело як листи, що розкривають думки людини, показують її відвертість і прагнення.

На основі проаналізованих джерел автори простежили справжнє ставлення Є. Оболенського до суті селянської реформи 1861 р. та її наслідків: декабрист був розчарований і не побачив у цій реформі здійснення задумів щодо покращення життя селян. Ці факти спростовують твердження про Євгена Петровича як «святого», «покірного» старця, котрий примирився із самодержавством. Г. Казьмирчук і Р. Вавренюк показали Є. Оболенського після повернення із заслання людиною, яка зберегла декабристський світогляд. Старий декабрист був зацікавлений у вирішенні проблем, що турбували передових представників російського суспільства, брав активну участь у підготовці та проведенні селянської реформи як мировий посередник [1].

До кола інтересів Г. Д. Казьмирчука ввійшли і джерелознавчі проблеми. Ним досліджено долю «Русской правды» полковника П. І. Пестеля (1793–1826) [19]. Учений разом з Г. М. Куликівською проаналізував документальні видання про російсько-польський революційний союз 20–30–

х рр. XIX ст. [48]. Окрему розвідку було присвячено джерелознавчому аналізу слідчих справ та мемуарів декабристів [45]. В іншому дослідженні йшлося про спогади «апостолів правди» стосовно Кримської війни 1853–1856 рр. Григорію Дмитровичу вдалося віднайти й опублікувати листи члена «Союзу благоденства», а згодом вірного слуги самодержавного режиму П. Х. Граббе до українського поміщика П. Г. Галагана [30].

Г. Казьмирчук у співавторстві з А. Сілкніним провів науковий пошук щодо з'ясування дат народження лідерів Товариства об'єднаних слов'ян Андрія та Петра Борисових. На підставі опублікованих і неопублікованих джерел автори встановили, що А. Борисов народився у 1796 або у 1797 р. (в історіографії усталеною є дата – 1798 р.), а П. Борисов – у 1800 р. Науковці проаналізували області знайдені в Державному архіві Миколаївської області документи, що дають можливість по-новому розглянути питання про дату народження старшого з братів. Були знайдені сповідальні книги Чорноморського кадетського корпусу за 1797 р. та Чорноморського штурманського училища за 1800 р., де викладав батько декабристів. Дані цих сповідальних книг і дають підстави твердити про вищезагадані дати народження Андрія Борисова [37, с. 8; 56].

У першій половині 1990–х років з'являються прогалини у вітчизняному декабристознавстві. Заповнити їх були покликані узагальнюючі праці Г. Д. Казьмирчука, в яких комплексно розглядається процес нагромадження знань про декабризм у радянську добу. В одному з перших таких досліджень, яке хронологічно охоплює період 1917–1993 рр., на основі аналізу документів, наукової і публіцистичної літератури про «благовісників свободи» розкривається сучасний стан декабристознавства. Автор підкреслює, що, маючи історіографічну базу, яка дає змогу створювати наукові праці на високому теоретико-методологічному рівні, сучасні дослідники не користуються нею. Натомість усе частіше з'являються праці про декабристів публіцистичного характеру [28]. У 1994 р. вийшло друком нове дослідження Григорія Дмитровича, присвячене історіографії декабризму у 1917–1935 рр., де розглядаються такі питання як публікація документів про декабристів у працях провідних декабристознавців, висвітлення ними проблеми «декабристи і літературні процеси в Росії 20–60-х років XIX ст.» тощо [29].

Краєзнавчі дослідження складають ще один потужний пласт у науковому доробку Г. Д. Казьмирчука, який є фундатором декабристознавчої течії в краєзнавстві. Науковець скоординував дослідження про життя і діяльність декабристів на Вінниччині, Житомирщині, Хмельниччині, Кіровоградщині, Сумщині, Миколаївщині, Одещині. До написання цих праць залучалися місцеві краєзнавці, а також молоді дослідники. Особливо слід відзначити М. Ф. Лихогляда з Вінниці та Г. М. Куликівську з Луцька. Григорій Дмитрович розкриває зв'язок біографій окремих

членів таємних товариств з тим чи іншим регіоном України, узагальнюючи доробок поколінь учених з цієї проблематики [18; 22; 42; 46; 51; 52].

У 2000 р. Г. Д. Казьмирчук розпочав здійснення масштабного задуму – написання чотиритомного курсу лекцій з історіографії руху декабристів. Вийшли друком дві його частини, в яких систематизовано багаторічний досвід автора в читанні спецкурсів на історичному факультеті Київського університету. Двотомний курс лекцій «Історіографія руху декабристів», що пізніше склав третій том вибраних праць Григорія Дмитровича [39], охоплює період від моменту зародження декабристознавства, тобто появи маніфестів імператора Миколи I і «Донесення» Слідчої комісії до середини 1930-х рр., коли було знищено здобутки дореволюційного й нового, марксистського декабристознавства. Автор розглядає різноманітні течії і школи в історіографії декабристського руху: офіційно-охоронну, дворянську, революційну, ліберальну, марксистську, аналізує праці М. І. Богдановича, М. К. Шильдера, М. Г. Устрялова, А. П. Цапова, О. І. Герцена і М. П. Огарьова, досліджує стосунки «апостолів свободи» з видатними сучасниками – О. С. Пушкіним, Т. Г. Шевченком, М. П. Драгомановим. Особливе місце в лекції посідає Київська школа декабристознавства, яка після революційних подій 1917 р. стала українською. Драматичний період середини 1930-х рр. розглядається через призму покалічених доль провідних радянських учених, котрі були або знищені, або потрапили за колючий дріт [3; 4].

У 2002 р. побачило світ перше в Україні монографічне дослідження Г. Д. Казьмирчука у співавторстві з Ю. В. Латишем, де проаналізовано складний процес розвитку декабристознавства. Монографія охоплює період від середини XIX ст., коли на теренах Наддніпрянщини передові діячі української культури захопилися ідеями «провісників свободи», до сучасності, коли поступово народжується нове українське декабристознавство. Особливу увагу приділено періоду його зародження і становлення (з початку XX ст. і до середини 1930-х рр.), відзначено внесок окремих дослідників (М. В. Довнар-Запольського, В. І. Маслова, Д. І. Багалія, С. О. Єфремова, Л. П. Добровольського та ін.) у розвиток вітчизняної декабріани. Розвиток українського декабристознавства аналізується на тлі становища історичної науки в Російській імперії, СРСР і незалежній Україні [49].

Вивчення життєвого шляху провідних декабристознавців України – один з важливих напрямів наукових студій Г. Д. Казьмирчука. Разом з А. В. Сілкіним ним було проаналізовано декабристознавчий доробок М. В. Довнар-Запольського. У цій розвідці міститься новий архівний матеріал з Державного архіву м. Києва про молоді роки й формування наукового світогляду історика [55]. Григорій Дмитрович також досліджував життєвий шлях та наукові досягнення О. Ю. Гермайзе, О. П. Оглоблина та ін.

Особливо слід відзначити дослідження про Віктора Олександровича Романовського (1890–1971). Виявлені архівні документи дозволили історика висвітлити трагічну долю вченого, визначити напрями дослідження його наукової спадщини [34; 35].

Ще одним напрямом наукових пошуків Г. Д. Казьмирчука в галузі декабристознавства є бібліографічний. Під його редакцією світ побачило 10 бібліографічних покажчиків декабристознавчої літератури, які продовжили добру традицію радянського декабристознавства, започатковану М. М. Ченцовим і продовжену М. В. Нечкіною. Перший покажчик Григорій Дмитрович склав, ще навчаючись в аспірантурі. Він містив 1131 позицію та охоплював літературу про декабристів, що побачила світ у 1975–1977 рр. [12]. До складання покажчиків було залучено О. О. Рафальського, С. П. Стельмаха, Ю. М. Шлапака, Р. С. Вавренюка, О. С. Каревіна та ін. [2; 17; 59]. Спеціальний покажчик включав літературу про братів А. І. і П. І. Борисових [54].

У 2010-х рр. професор Казьмирчук здійснив величезну роботу – акумулював найвагоміші й найцікавіші свої наукові доробки та видав 11 томів вибраних творів [5–8; 37–41; 43; 44; 50]. Цей титанічний труд буде корисним не тільки нашому сучаснику, а й майбутньому поколінню українців.

Г. Д. Казьмирчук – фундатор вітчизняної декабристознавчої школи. Сам історик визначає її як науково-духовне об'єднання спеціалістів різних поколінь, які досліджують актуальні проблеми декабристознавства на основі документів, а також методів та принципів історіографії. До неї в різні роки належали О. О. Рафальський, С. П. Стельмах, Т. М. Соловійова, Р. С. Вавренюк, Г. М. Куликівська та інші вчені. Під керівництвом та за участю Григорія Дмитровича було захищено 30 кандидатських і докторських дисертацій, що заповнили низку прогалів в декабристознавстві.

Таким чином можемо констатувати, що професором Казьмирчуком уперше в декабристознавстві обґрунтовано наукову періодизацію дослідження проблеми; науково доведено існування та визначено критерії декабристознавчих шкіл, зокрема детально досліджена українська школа. Біля її витоків стояли професори Університету св. Володимира М. В. Довнар-Запольський та В. С. Іконников; створена українська історіографічна школа, визначені її головні завдання та напрями розвитку; сформовано потужний краєзнавчий напрямок досліджень історії декабризму; в Україні створено бібліографічне декабристознавство. Завдяки Григорію Дмитровичу було відроджено та отримало подальший розвиток декабристське архівознавство тощо.

Список використаних джерел

1. Вавренюк, Р., Казьмирчук, Г., 1990. 'Декабрист Евгений Оболенский: Жизнеописание', К.: *Движение декабристов*, 289 с.
2. Вавренюк, Р.С., Казьмирчук, Г.Д., Силкин, А.В., 1991. 'Движение декабристов: Указ. лит. 1990 г.', К., 87 с.

3. Казьмирчук, Г., 2000. 'Історіографія руху декабристів'. Курс лекцій для студентів історичних факультетів: У 4-х част. Ч.1. 'Дореволюційне декабристознавство (1825–1917 рр.)', К., 169 с.
4. Казьмирчук, Г., 2001. 'Історіографія руху декабристів'. Курс лекцій для студентів історичних факультетів: У 4-х част. Ч.2. 'Становлення радянського декабристознавства (1917 – перша половина 1930-х рр.)', К., Черкаси, 238 с.
5. Казьмирчук, Г., Казьмирчук, М., 2018. 'Вибрані твори', Т.10. Вступ до університетських студій: нариси та інформативні документи, передмова Я. Г. Рябцева, відпов. ред. О. С. Лук'ячук, К.: *УкрСІЧ*, 196 с.
6. Казьмирчук, Г., Казьмирчук, М., Рябцева, Я., 2017. 'Вибрані твори', Т.8. «Кальник – столиця України...», К.: *УкрСІЧ*, 353 с.
7. Казьмирчук, Г., Казьмирчук, М., Рябцева, Я., 2017. 'Вибрані твори', Т.9. Університет св. Володимира і Тарас Шевченко, К.: *УкрСІЧ*, 195 с.
8. Казьмирчук, Г., Казьмирчук, М., Рябцева, Я., 2019. 'Вибрані твори', Т.11. Кальницький козацький полк (1648–1712 рр.), К.: *УкрСІЧ*, 174 с.
9. Казьмирчук, Г.Д., 2012. 'Вибрані твори', наук. ред. к.і.н. Вербовий О. В., Т.2: Декабристознавство, К.: *УкрСІЧ*, 195 с.
10. Казьмирчук, Г.Д., 1977. 'Деякі питання історіографії повстання Чернігівського полку в дослідженнях істориків України (1918–1976 рр.)', *Вісник Київ. ун-ту. Історія*, Вип.19, с.90–97.
11. Казьмирчук, Г.Д., 1978. 'Кирило–Мефодіївське товариство в дослідженнях істориків України (1918–1934 рр.)', *Вісник Київ. ун-ту. Іст. науки*, К., Вип.20, с.72–79.
12. Казьмирчук, Г.Д., 1979. 'Движение декабристов. Юбилейная литература. 1975–1977 гг.', К., 131 с.
13. Казьмирчук, Г.Д., 1980. 'Вивчення руху декабристів в радянській історичній літературі', *Вісник Київ. ун-ту. Іст. науки*, Вип.22, с.56–64.
14. Казьмирчук, Г.Д., 1981. 'Суспільно–політичний рух в Росії середини 20-х – початку 60-х років XIX ст. в дослідженнях істориків України (1956–1980 рр.)', *Вісник Київ. ун-ту. Іст. науки*, К., Вип.23, с.70–79.
15. Казьмирчук, Г.Д., 1984. 'Первый этап освободительного движения в России в исследованиях историков Советской Украины (1917–1980 гг.)', *Автореф. дисс... канд. ист. наук*, К., 23 с.
16. Казьмирчук, Г.Д., 1984. 'Революционное движение в Киевском университете (1834–1861 гг.)', К., 50 с.
17. Казьмирчук, Г.Д., 1985. 'Декабристы. Библиогр. указ. лит. 1980–1983 гг.', К., 46 с.
18. Казьмирчук, Г.Д., 1987. 'Декабристы на Кировоградщине (Историкография проблемы)', *По пути Великого Октября (К 70-летию Великой Октябрьской социалистической революции)*, Кировоград, с.96–99.
19. Казьмирчук, Г.Д., 1988. 'Доля «Русской правды» П. П. Пестеля', «... Все, что посіяне, зійде...», К., с.12–20.
20. Казьмирчук, Г.Д., 1988. 'Історіографія руху декабристів (1975–1980 гг.)', К., 41 с.
21. Казьмирчук, Г.Д., 1988. 'Суспільно–політичний рух в Росії першої половини XIX ст. у творах І. Я. Франка', *Вісн. Київ. ун-ту. Літературознавство. Мовознавство*, Вип.30, с.8–10.
22. Казьмирчук, Г.Д., 1990. 'Дніпропетровщина і декабрист О. С. Гангблов', *Збірник рефератів доповідей обл. наук.–практ. конф. з історичного краєзнавства*, Дніпропетровськ, с.67–69.
23. Казьмирчук, Г.Д., 1991. 'Висвітлення проблеми «Декабристи і Т. Г. Шевченко» в радянській історіографії (1917 – перша половина 30-х років)', *Вісник Київ. ун-ту. Іст.–філол. науки*, Вип.2, с.26–33.
24. Казьмирчук, Г.Д., 1991. 'Рух декабристів: Вітчизняна історіографія. Програма спецкурсу для студентів іст. ф-ту', К., 23 с.
25. Казьмирчук, Г.Д., 1991. 'Рух декабристів: історіографічні дослідження. 1917–1990 рр.', К.: *КДУ ім. Т. Г. Шевченка*, 41 с.
26. Казьмирчук, Г.Д., 1992. 'Декабристські ідеї в історіографічній спадщині М. П. Драгоманова', *Вісник Київ. ун-ту. Іст.–філол. науки*, К., Вип.6, с.9–14.
27. Казьмирчук, Г.Д., 1992. 'Проблема «Декабристи і Т. Г. Шевченко»: Радянська історіографія. 1917–1990 рр.', *Наукові записки з історії України*, Кировоград, Вип.2, с.40–60.
28. Казьмирчук, Г.Д., 1993. 'Декабристоведине: Итоги и проблемы. 1917–1993 гг.', К., 114 с.
29. Казьмирчук, Г.Д., 1994. 'Декабристи. Історіографія проблеми. 1917–1935 рр.', К., 125 с.
30. Казьмирчук, Г.Д., 1994. 'Декабристы о Крымской войне', *Матер. междунар. науч. конф.*, Севастополь, с.46–49.
31. Казьмирчук, Г.Д., 1997. 'До питання про періодизацію вивчення руху декабристів', *Наукові записки з історії України: Зб. ст.*, Кировоград, с.28–33.
32. Казьмирчук, Г.Д., 1997. 'Рух декабристів: історіографія проблеми (1917 – середина 1930-х років)', *Автореф. дисс... докт. ист. наук*, К., 36 с.
33. Казьмирчук, Г.Д., 1999. 'Рух декабристів: всевітня історіографія: Програма спецкурсу для студентів іст. ф-ту. 2-е вид., випр. і доп.', К., 17 с.
34. Казьмирчук, Г.Д., 2000. 'Віктор Олександрович Романовський: Життя та праця вченого', К., 38 с.
35. Казьмирчук, Г.Д., 2000. 'Історіографічна спадщина В. О. Романовського (1920–1930)', *Вісн. Київ. ун-ту. Історія*, Вип.42, с.5–9.
36. Казьмирчук, Г.Д., 2013. 'Історична бібліографія: Курс лекцій і методичні матеріали для студентів історичних факультетів', К., 183 с.
37. Казьмирчук, Г.Д., 2012. 'Вибрані твори', К.: Логос, Т.2: Декабристознавство, наук. ред. к.і.н., доц. Вербовий О.В., 195 с.
38. Казьмирчук, Г.Д., 2012. 'Вибрані твори', наук. ред. к.і.н. Латиш Ю. В., К.: *Логос*, Т.1: Декабристи в Україні, 244 с.
39. Казьмирчук, Г.Д., 2013. 'Вибрані твори', Т.3. Історіографія руху декабристів, наук. ред. к.і.н. Латиш Ю.В., К.: *УкрСІЧ*, 422 с.
40. Казьмирчук, Г.Д., 2013. 'Вибрані твори', Т.5. Декабристознавчі студії, упор. Ю. В. Латиш, К.: *УкрСІЧ*, 194 с.
41. Казьмирчук, Г.Д., 2016. 'Вибрані твори', Т.6. «Апостоли правди». Рух декабристів в історичній літературі 1917 – першій половині 30-х років, передмова і упоряд. д.і.н. Марії Казьмирчук, К.: *УкрСІЧ*, 223 с.
42. Казьмирчук, Г.Д., Бабак, Т.І., 1985. 'Памятные места декабристов на Кировоградщине', Кировоград, 27 с.
43. Казьмирчук, Г.Д., Казьмирчук, М.Г., 2013. 'Вибрані твори', Т.4. Село Кальник, Кн.2. Роде наш красний: Дослідження соціальних проблем села Кальника з найдавніших часів до наших днів, К.: *УкрСІЧ*, 337 с.
44. Казьмирчук, Г.Д., Казьмирчук, М.Г., 2013. 'Вибрані твори', Т.4. Село Кальник, Кн.1. Документи, К.: *УкрСІЧ*, 473 с.
45. Казьмирчук, Г.Д., Казьмирчук, Я.Г., 1991. 'Слідчі справи і мемуари декабристів як джерело вивчення життя й діяльності дворянських революціонерів в Одесі', *Тезиси 2-й обл. истор.–краев. конф.*, Одеса, с.93–94.
46. Казьмирчук, Г.Д., Каревин, А.С., 1990. 'Декабристы на Сумщине', *Тезиси докладов и сообщений Первой Сумской област. науч. ист.–краев. конференции*, Сумы, с.72–74.
47. Казьмирчук, Г.Д., Каревин, А.С., 1991. 'Українське національне питання в програмних документах декабристів', *Проблеми історії національно-визвольного руху на Україні в період феодалізму та капіталізму: Матер. Респ. наук.–теор. конф.*, К., Запоріжжя, с.41–42.
48. Казьмирчук, Г.Д., Куликівська, Г.М., 1989. 'Документальні видання про російсько-польський революційний союз 20–30-х років XIX ст.', *Вісник Київ. ун-ту. Іст. науки*, Вип.31, с.42–48.
49. Казьмирчук, Г.Д., Латиш, Ю.В., 2002. 'Українське декабристознавство', К., Черкаси, 282 с.
50. Казьмирчук, Г.Д., Латиш, Ю.В., 2016. 'Вибрані твори', Т.7. Українське декабристознавство, передмова і упоряд. д.і.н. Марії Казьмирчук, К.: *УкрСІЧ*, 264 с.
51. Казьмирчук, Г.Д., Лихогляд, М.Ф., 1990. 'Провісники свободи на Вінничині', Вінниця, 29 с.
52. Казьмирчук, Г.Д., Микульська, Л.А., 1988. 'Декабристы и Вольны: методич. рекоменд. к лекции', Луцк, 32 с.
53. Казьмирчук, Г.Д., Рафальський, О.А., 1987. 'Освещение проблемы «Декабристы и Сибирь» в отечественной литературе. 1975–1985 гг.', К., 33 с.
54. Казьмирчук, Г.Д., Силкин, А.В., 1991. 'Декабристы А.И.Борисов (1798–1854) и П. И. Борисов (1800–1854). Рекоменд. указ. лит.', К., 21 с.
55. Казьмирчук, Г.Д., Сілкін, А.В., 1995. 'М. В. Довнар-Запольський як декабристознавець', *УІЖ*, №1, с.80–87.

56. Казьмирчук, ГД., Сілкін, АВ., 1992. 'Українські сторінки біографії братів Борисових у вітчизняній історіографії', *Вісник Київ. ун-ту. Іст.-філол. науки*, Вип.7, с.16–21.

57. Казьмирчук, ГД., Сілкін, АВ., 1994. 'Концепція майбутнього державного устрою України в програмних документах декабристів', *Розбудова держави*, №2, с.43–45.

58. Казьмирчук, ГД., Соловйова, ТМ., 1998. 'Соціально-економічний розвиток Правобережної України в першій чверті XIX століття', К., 174 с.

59. Казьмирчук, ГД., Шлапак, ЮМ., 1982. 'Декабристы. Библиогр. указ. лит. 1975–1980 гг.', К., 65 с.

60. Казьмирчук, ГД., Котов, ВН., Литвин, ОК., 1980. 'Рух декабристів. Методична розробка для студентів історичного факультету', К., 120 с.

References

1. 'Vavrenjuk, R., Kaz'mirchuk, G., 1990. 'Dekabrist Evgenij Obolenskij: Zhizneopisanie (Decembrist Yevgeny Obolensky: Biography)', К.: *Dvizhenie dekabristov*, 289 s.

2. Vavrenjuk, RS., Kaz'mirchuk, GD., Silkin, AV., 1991. 'Dvizhenie dekabristov: Ukaz. lit. 1990 g. (Movement of the Decembrists: Pointer Literature. 1990)', К., 87 s.

3. Kaz'mirchuk, G., 2000. 'Istoriografija ruhu dekabrystiv (Historiography of the Decembrist movement)'. Kurs lekcij dlja studentiv istorychnyh fakul'tetiv: U 4–h chast. Ch.1. 'Dorevoljucijne dekabrystoznavstvo (1825–1917 rr.) (Pre-revolutionary Decembrists (1825–1917))', К., 169 s.

4. Kaz'mirchuk, G., 2001. 'Istoriografija ruhu dekabrystiv (Historiography of the Decembrist movement)'. Kurs lekcij dlja studentiv istorychnyh fakul'tetiv: U 4–h chast. Ch.2. 'Stanovlennja radjans'kogo dekabrystoznavstva (1917 – persha polovyna 1930–h rr.) (Formation of the Soviet Decembrist Studies (1917 – the first half of the 1930s))', К., Cherkasy, 238 s.

5. Kaz'mirchuk, G., Kaz'mirchuk, M., 2018. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.10. Vstup do universytets'kyh studij: narysy ta informatyvi dokumenty, peredmovja Ja.G.Rjabceva, vidpov. red. O. S. Luk'janchuk, К.: *UkrSICH*, 196 s.

6. Kaz'mirchuk, G., Kaz'mirchuk, M., Rjabceva, Ja., 2017. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.8. «Kal'nyk – stolycja Ukrai'ny...». Kyi'v: *UkrSICH*, 353 s.

7. Kaz'mirchuk, G., Kaz'mirchuk, M., Rjabceva, Ja., 2017. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.9. Universytet sv. Volodymyra i Taras Shevchenko, К.: *UkrSICH*, 195 s.

8. Kaz'mirchuk, G., Kaz'mirchuk, M., Rjabceva, Ja., 2019. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.11. Kal'nyk'kyj kozac'kyj polk (1648–1712 rr.), К.: *UkrSICH*, 174 s.

9. Kaz'mirchuk, GD., 2012. 'Vybrani tvory (Selected Works)', nauk. red. k.i.n. Verbovyj O. V., T.2: Dekabrystoznavstvo, К.: *UkrSICH*, 195 s.

10. Kaz'mirchuk, GD., 1977. Dejaki pytannja istoriografii' povstannja Chernigivs'kogo polku v doslidzhennjah istorykiv Ukrai'ny (1918–1976 rr.) (Some questions on the historiography of the rebellion of the Chernihiv Regiment in the studies of historians of Ukraine (1918–1976)), *Visnyk Kyi'v. un-tu. Istorija*, Vyp.19, s.90–97.

11. Kaz'mirchuk, GD., 1978. 'Kyrylo–Mefodii'vs'ke tovarystvo v doslidzhennjah istorykiv Ukrai'ny (1918–1934 rr.) (Cyril and Methodius Society in Studies of Historians of Ukraine (1918–1934))', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist. nauky*, К., Vyp.20, s.72–79.

12. Kaz'mirchuk, GD., 1979. 'Dvizhenie dekabristov. Jubilejnaja literatura. 1975–1977 gg. (Decembrist movement. Anniversary literature. 1975–1977)', К., 131 s.

13. Kaz'mirchuk, GD., 1980. 'Vivchennja ruhu dekabristiv v radjans'kij istorichnij literaturi (Study of the Decembrist movement in the Soviet historical literature)', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist. nauki*, Vip.22. s.56–64.

14. Kaz'mirchuk, GD., 1981. 'Suspil'no-politichnij ruh v Rosii seredini 20–h – pochatku 60–h rokiv XIX st. v doslidzhennjah istorikiv Ukraini (1956–1980 rr.) (Social-political movement in Russia in the mid 20's – early 60's of the XIX century in the studies of historians of Ukraine (1956–1980))', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist. nauki*, К., Vip. 23, s.70–79.

15. Kaz'mirchuk, GD., 1984. 'Pervyj jetap osvoboditel'nogo dvizhenija v Rossii v issledovanijah istorikov Sovetskoj Ukrainy

(1917–1980 gg.) (The first stage of the liberation movement in Russia in the studies of historians of Soviet Ukraine (1917–1980))', *Avtooref. diss... kand. ist. nauk*, К., 23 s.

16. Kaz'mirchuk, GD., 1984. 'Revoljucionnoe dvizhenie v Kievskom universitete (1834–1861 gg.) (Revolutionary movement at Kiev University (1834–1861))', К., 50 s.

17. Kaz'mirchuk, GD., 1985. 'Dekabristy. Bibliogr. ukaz. lit. 1980–1983 gg. (Decembrists. Bibliographic index of literature. 1980–1983)', К., 46 s.

18. Kaz'mirchuk, GD., 1987. 'Dekabristy na Kirovogradshhine (Istoriografija problemy) (Decembrists in Kirovograd Region (Problem Historiography))', *Po puti Velikogo Oktjabrja (K 70–letiju Velikoj Oktjabr'skoj socialisticheskoj revoljucii)*, Kirovograd, s.96–99.

19. Kaz'mirchuk, GD., 1988. 'Dolja «Russkoj pravdy» P. I. Pestelja (The fate of «Russkaya Pravda» by P. I. Pestel)', «... Vse, shho posijane, zijde...», К., s.12–20.

20. Kaz'mirchuk, GD., 1988. 'Istoriografija dvizhenija dekabristov (1975–1980 gg.) (Historiography of the Decembrists Movement (1975–1980))', К., 41 s.

21. Kaz'mirchuk, GD., 1988. 'Suspil'no-politichnyj ruh v Rosii' pershoi' polovyny XIX st. u tvorah I. Ja. Franka (Social-political movement in the first half of the XIX century in the works of I. Ya. Franka)', *Visn. Kyi'v. un-tu. Literaturoznavstvo. Movoznavstvo*, Vyp.30, s.8–10.

22. Kaz'mirchuk, GD., 1990. 'Dnipropetrovshhyna i dekabryst O. S. Gangeblov (Dnipropetrovsk Region and Decembrist O. S. Gangeblov)', *Zbirnyk referativ dopovidej obl. nauk.–prakt. konf. z istorychnogo krajeznavstva, Dnipropetrovs'k*, s.67–69.

23. Kaz'mirchuk, GD., 1991. 'Vysvitlennja problemy «Dekabrysty i T. G. Shevchenko» v radjans'kij istoriografii' (1917 – persha polovyna 30–h rokiv) (Wrong treatment of the problem of «Decembrists and T. Shevchenko» in Soviet historiography (1917 – first half of 30–ies))', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist.–filol. nauky*, Vyp.2, s.26–33.

24. Kaz'mirchuk, GD., 1991. 'Ruh dekabrystiv: Vitchnyjana istoriografija. Programa speckursu dlja studentiv ist. f–tu (The Decembrist Movement: Domestic Historiography. Special course program for students of the historical faculty)', К., 23 s.

25. Kaz'mirchuk, GD., 1991. 'Ruh dekabrystiv: istoriografichni doslidzhennja. 1917–1990 rr. (The Decembrist Movement: Historiographical Research. 1917–1990)', К.: *KDU im. T. G. Shevchenka*, 41 s.

26. Kaz'mirchuk, GD., 1992. 'Dekabrysts'ki ideji' v istoriografichnij spadshhyni M. P. Dragomanova (Decembrist ideas in the historiographical heritage of M. P. Dragomanov)', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist.–filol. nauky*, К., Vyp.6, s.9–14.

27. Kaz'mirchuk, GD., 1992. 'Problema «Dekabrysty i T. G. Shevchenko»: Radjans'ka istoriografija. 1917–1990 rr. (Problem «Decembrists and T. Shevchenko»: Soviet historiography. 1917–1990)', *Naukovi zapysky z istorii' Ukrai'ny*, Kirovograd, Vyp.2, s.40–60.

28. Kaz'mirchuk, GD., 1993. 'Dekabristovedenie: Itogi i problemy. 1917–1993 gg. (Decembristology: Results and problems. 1917–1993)', К., 114 s.

29. Kaz'mirchuk, GD., 1994. 'Dekabrysty. Istoriografija problemy. 1917–1935 rr. (Decembrists. Historiography problem. 1917–1935)', К., 125 s.

30. Kaz'mirchuk, GD., 1994. 'Dekabrysty o Krymskoj vojne (Decembrists about the Crimean War)', *Mater. mezhdunar. nauch. konf., Sevastopol'*, s.46–49.

31. Kaz'mirchuk, GD., 1997. 'Do pytannja pro periodyzaciju vyvchennja ruhu dekabrystiv (On the question of the periodization of the study of the Decembrist movement)', *Naukovi zapysky z istorii' Ukrai'ny: Zb. st.*, Kirovograd, s.28–33.

32. Kaz'mirchuk, GD., 1997. 'Ruh dekabrystiv: istoriografija problemy (1917 – seredyna 1930–h rokiv) (The Decembrist Movement: Historiography of the Problem (1917 – the middle of the 1930s))', *Avtooref. dys... dokt. ist. nauk*, К., 36 s.

33. Kaz'mirchuk, GD., 1999. 'Ruh dekabrystiv: vsesvitnja istoriografija: Programa speckursu dlja studentiv ist. f–tu. 2–e vyd., vypr. i dop. (The Decembrist Movement: World Historiography: A special course program for students of the Faculty of History)', К., 17 s.

34. Kaz'mirchuk, GD., 2000. 'Viktor Oleksandrovyh Romanov'skyj: Zhyttja ta pracja vchenogo (Viktor Aleksandrovyh Romanovsky: Life and work of a scientist)', К., 38 s.

35. Kaz'myrchuk, GD., 2000. 'Istoriografichna spadshhyna V. O. Romanovs'kogo (1920–1930) (Historiographical legacy of V. O. Romanovsky (1920–1930))', *Visn. Kyi'v. un-tu. Istorija*, Vyp.42, s.5–9.
36. Kaz'myrchuk, GD., 2013. 'Istorychna bibliografija: Kurs lekcij i metodychni materialy dlja studentiv istorychnyh fakul'tetiv (Historical bibliography: A course of lectures and methodological materials for students of historical faculties)', K., 183 s.
37. Kaz'myrchuk, GD., 2012. 'Vybrani tvory (Selected Works)', K.: *Logos*, T.2: Dekabrystoznavstvo, nauk. red. k.i.n., doc. Verbovyj O. V., 195 s.
38. Kaz'myrchuk, GD., 2012. 'Vybrani tvory (Selected Works)', nauk. red. k.i.n. Latysh Ju. V., K.: *Logos*, T.1: Dekabrysty v Ukraї'ni, 244 s.
39. Kaz'myrchuk, GD., 2013. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.3. Istoriografija ruhu dekabrystiv, nauk. red. k.i.n. Latysh Ju. V., K.: *UkrSICH*, 422 s.
40. Kaz'myrchuk, GD., 2013. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.5. Dekabrystoznavchi studii', upor. Ju. V. Latysh, K.: *UkrSICH*, 194 s.
41. Kaz'myrchuk, GD., 2016. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.6. «Apostoly pravdy». Ruh dekabrystiv v istorychnyj literaturi 1917 – pershij polovyni 30–h rokiv, peredmovi i uporjad. d.i.n. Marii' Kaz'myrchuk, K.: *UkrSICH*, 223 s.
42. Kaz'myrchuk, GD., Babak, TI., 1985. 'Pamjatnye mesta dekabrystov na Kirovogradshhine (Memorable places of the Decembrists in Kirovograd region)', Kirovograd, 27 s.
43. Kaz'myrchuk, GD., Kaz'myrchuk, MG., 2013. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.4. Selo Kal'nyk, Kn.2. Rode nash krasnyj: Doslidzhennja social'nyh problem sela Kal'nyka z najdavnishyh chasiv do nashyh dniv, K.: *UkrSich*, 337 s.
44. Kaz'myrchuk, GD., Kaz'myrchuk, MG., 2013. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.4. Selo Kal'nyk, Kn.1. Dokumenty, K.: *UkrSICH*, 473 s.
45. Kaz'myrchuk, GD., Kaz'myrchuk, JaG., 1991. 'Slidchi spravy i memuary dekabrystiv jak dzherelo vyvchennja zhyttja j dijat'nosti dvorjans'kyh revoljucioneriv v Odesi (Investigative affairs and memoirs of the Decembrists as a source for studying the life and activities of aristocratic revolutionaries in Odessa)', *Tezisy 2–j obl. ystor.–kraev. konf.*, Odessa, s.93–94.
46. Kaz'myrchuk, GD., Karevin, AS., 1990. 'Dekabrysty na Sumshhine (Decembrists in Sumy region)', *Tezisy dokladov i soobshhenij Pervoj Sumskoj oblasti, nauch. ist.–kraev. konferencii*, Sumy, s.72–74.
47. Kaz'myrchuk, GD., Karevin, OS., 1991. 'Ukraї'ns'ke nacional'ne pytannja v programnyh dokumentah dekabrystiv (The Ukrainian national question in the Decembrist program documents)', *Problemy istorii' nacional'no–vyzvol'nogo ruhu na Ukraї'ni v period feodalizmu ta kapitalizmu: Mater. Resp. nauk.–teor. konf.*, K.: Zaporizhzhja, s.41–42.
48. Kaz'myrchuk, GD., Kulykivs'ka, GM., 1989. 'Dokumental'ni vydannja pro rosijs'ko–pol's'kyj revoljucijnyj sojuz 20–30–h rokiv XIX st. (Documentary publications on the Russian–Polish revolutionary alliance of the 20–30–ies of the XIX century)', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist. nauky*, Vyp.31, s.42–48.
49. Kaz'myrchuk, GD., Latysh, JuV., 2002. 'Ukraї'ns'ke dekabrystoznavstvo (Ukrainian Decembrist Studies)', K., Cherkasy, 282 s.
50. Kaz'myrchuk, GD., Latysh, JuV., 2016. 'Vybrani tvory (Selected Works)', T.7. Ukraї'ns'ke dekabrystoznavstvo, peredmovi i uporjad. d.i.n. Marii' Kaz'myrchuk, K.: *UkrSICH*, 264 s.
51. Kaz'myrchuk, GD., Lyhogljad, MF., 1990. 'Provisnyky svobody na Vinnychyni (The forerunners of freedom in Vinnichin)', Vinnycja, 29 s.
52. Kaz'myrchuk, GD., Mikul'skaja, LA., 1988. 'Dekabrysty i Volyn (The Decembrists and Volhynia: guidelines for lectures)': metodychni rekomend. k lekcij', Luck, 32 s.
53. Kaz'myrchuk, GD., Rafal'skij, OA., 1987. 'Osveshhenie problemy «Dekabrysty i Sibir'» v otechestvennoj literature. 1975–1985 gg. (Coverage of the problem «Decembrists and Siberia» in the domestic literature. 1975–1985)', K., 33 s.
54. Kaz'myrchuk, GD., Silkin, AB., 1991. 'Dekabrysty A. I. Borisov (1798–1854) i P. I. Borisov (1800–1854). Rekomend. ukaz. lit. (Decembrists A. I. Borisov (1798–1854) and P. I. Borisov (1800–1854). Recommended index of literature)', K., 21 s.
55. Kaz'myrchuk, GD., Silkin, AB., 1995. 'M. V. Dovnar–Zapol's'kyj jak dekabrystoznavec' (M. V. Dovnar–Zapolsky as Decembrist studies)', *UIZh*, №1, s.80–87.
56. Kaz'myrchuk, GD., Silkin, AV., 1992. 'Ukraї'ns'ki storinky biografii' brativ Borysovych u vitczyzjanij istoriografii' (Ukrainian pages of biographies of Borisov's brothers in Ukrainian historiography)', *Visnyk Kyi'v. un-tu. Ist.–filol. nauky*, Vyp.7, s.16–21.
57. Kaz'myrchuk, GD., Silkin, AV., 1994. 'Konceptija majbutn'ogo derzhavnogo ustroju Ukraї'ny v programnyh dokumentah dekabrystiv (Concept of the future state structure of Ukraine in Decembrist program documents)', *Rozbudova derzhavy*, №2, s.43–45.
58. Kaz'myrchuk, GD., Solovjova, TM., 1998. 'Social'no–ekonomichnyj rozvytok Pravoberezhnoi' Ukraї'ny v pershij chverti XIX stolittja (Socio–economic development of the Right–Bank Ukraine in the first quarter of the XIX century)', K., 174 s.
59. Kaz'myrchuk, GD., Shlapak, JuM., 1982. 'Dekabrysty. Byblyogr. ukaz. lyt. 1975–1980 gg. (Decembrists. Bibliographic index of literature. 1975–1980)', K., 65 s.
60. Kaz'myrchuk, GD., Kotov, VH., Lytvyn, OK., 1980. 'Ruh dekabrystiv. Metodychna rozrobka dlja studentiv istorychnogo fakul'tetu (Decembrist movement. Methodical development for students of the Faculty of History)', K., 120 s.

* * *